

PRESERVING AND PROMOTING THE VALUE OF CULTURAL HERITAGE IN BAC SON DISTRICT, LANG SON PROVINCE

Do Hang Nga^{1*}, Duong Hong Hanh², Le Thi Thu Huong³

¹TNU - University of Sciences

²Department of Culture and Information Bac Son district, Lang Son province

³TNU - University of Education

ARTICLE INFO		ABSTRACT
Received:	01/11/2022	For thousands of years, the inhabitants of Bac Son district have created a unique, rich and diverse cultural heritage system. The present tangible and intangible cultural heritage in Bac Son district is the product of many generations' knowledge and creativity which should be preserved and promoted by the present generation. Through the use of documentary and field research methods, the article aims to study the cultural heritage system in Bac Son district, the current status of conservation and promotion of cultural heritage values. Research results show that in recent years, Bac Son district had the right guidelines and policies to protect and promote values of cultural heritage. The reality shows that the key issue is to find multidisciplinary policy linkages, which balance between culture and economy, protecting and promoting, ethnicity and international integration. The article also recommends solutions to improve the efficiency of conservation and promotion of cultural heritage values of Bac Son district in the current period. Analyzing the current situation and finding suitable and feasible solutions will help Bac Son district turn the potential of cultural heritage into a resource for sustainable development.
Revised:	28/11/2022	
Published:	28/11/2022	
KEYWORDS		
Conserve		
Promote		
Cultural heritage		
Bac Son		
Lang Son		

BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HÓA Ở HUYỆN BẮC SƠN, TỈNH LANG SƠN

Đỗ Hằng Nga^{1*}, Dương Hồng Hạnh², Lê Thị Thu Hương³

¹Trường Đại học Khoa học - ĐH Thái Nguyên

²Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Bắc Sơn, tỉnh Lạng Sơn

³Trường Đại học Sư phạm - ĐH Thái Nguyên

THÔNG TIN BÀI BÁO	TÓM TẮT
Ngày nhận bài: 01/11/2022	Trong suốt lịch sử hàng ngàn năm, cư dân vùng đất Bắc Sơn đã sáng tạo nên một hệ thống di sản văn hóa đặc sắc, phong phú, đa dạng. Di sản văn hóa vật thể và phi vật thể ở huyện Bắc Sơn ngày nay là kết tinh trí tuệ, sức sáng tạo của biết bao thế hệ nhân dân lao động, mà thế hệ hôm nay có trách nhiệm bảo tồn và phát huy. Với phương pháp nghiên cứu tài liệu và nghiên cứu thực địa, bài viết nhằm khảo cứu hệ thống di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn, thực trạng công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa huyện Bắc Sơn. Kết quả nghiên cứu cho thấy, trong những năm gần đây, huyện Bắc Sơn đã có những chủ trương, chính sách đúng đắn về bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa. Thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở Bắc Sơn cho thấy vấn đề then chốt là tìm ra chính sách liên kết đa ngành, bảo đảm sự hài hòa giữa văn hóa và kinh tế, giữa bảo tồn và phát triển, giữa bản sắc dân tộc và hội nhập quốc tế. Bài viết cũng khuyến nghị giải pháp nâng cao hiệu quả bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa huyện Bắc Sơn trong giai đoạn hiện nay. Việc phân tích thực trạng và tìm ra giải pháp phù hợp, khả thi sẽ giúp Bắc Sơn biến tiềm năng di sản văn hóa thành nguồn lực cho phát triển bền vững.
Ngày hoàn thiện: 28/11/2022	
Ngày đăng: 28/11/2022	
TỪ KHÓA	
Bảo tồn	
Phát huy	
Di sản văn hóa	
Bắc Sơn	
Lạng Sơn	

DOI: <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.6840>

* Corresponding author. Email: ngadh@tnus.edu.vn

1. Giới thiệu

Ở huyện Bắc Sơn, tỉnh Lạng Sơn, di sản văn hóa đóng vai trò quan trọng trong lịch sử hình thành, phát triển của địa phương. Di sản văn hóa huyện Bắc Sơn bao gồm di sản văn hóa vật thể và phi vật thể với nhiều loại hình như: di tích lịch sử, di tích kiến trúc nghệ thuật, di tích khảo cổ, tín ngưỡng, lễ hội, ẩm thực, nghề thủ công truyền thống... Đó vừa là tài sản riêng của cư dân Bắc Sơn, vừa là tài sản chung, góp phần tạo nên bản sắc văn hóa của tỉnh Lạng Sơn và cả nước.

Trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, giao lưu, hội nhập tác động sâu rộng đến mọi mặt của đời sống xã hội, di sản văn hóa huyện Bắc Sơn cũng chịu tác động mạnh mẽ, nhiều di sản đứng trước nguy cơ mai một. Vấn đề đặt ra hiện nay là phải bảo tồn di sản văn hóa, đồng thời phát huy giá trị di sản văn hóa đối với sự phát triển toàn diện của huyện Bắc Sơn, để di sản văn hóa nơi đây tiếp tục tỏa sáng. Đó là nhiệm vụ quan trọng, có ý nghĩa khoa học và thực tiễn.

Vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa đã được tiếp cận dưới nhiều hướng khác nhau. Trong đó, có những nghiên cứu về vấn đề bảo tồn, phát huy di sản văn hóa nói chung và có những nghiên cứu về bảo tồn, phát huy di sản văn hóa gắn với từng trường hợp di sản cụ thể. Các nghiên cứu tập trung vào nhiều khía cạnh của công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở Việt Nam trong thời kỳ hội nhập như: tài nguyên và giá trị di sản; nghiên cứu, phát huy giá trị lễ hội truyền thống, giá trị di tích khảo cổ học [1], [2]; quan điểm, nội dung và giải pháp quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa thông qua bảo tàng [3] và dựa vào cộng đồng [4]; một số giải pháp và kinh nghiệm thực tiễn trong quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa vật thể, phi vật thể vì sự phát triển bền vững [5],[6]. Đó là những tài liệu tham khảo để chúng tôi tiến hành khảo cứu vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa trên một địa bàn cụ thể là huyện Bắc Sơn, tỉnh Lạng Sơn.

2. Phương pháp nghiên cứu

Trong nghiên cứu này, chúng tôi sử dụng chủ yếu hai phương pháp: phương pháp nghiên cứu tài liệu và phương pháp nghiên cứu thực địa. Phương pháp nghiên cứu tài liệu giúp chúng tôi thu thập thông tin về cơ sở lý thuyết của vấn đề, những chủ trương, chính sách của huyện Bắc Sơn và những số liệu thống kê thể hiện thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn trong những năm gần đây. Phương pháp nghiên cứu thực địa giúp chúng tôi khắc phục tình trạng thiếu dữ liệu, tăng chất lượng dữ liệu, hiểu tường tận hơn về thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn. Từ đó, nghiên cứu đưa ra những nhận định khách quan, chính xác về thực trạng và khuyến nghị giải pháp có tính thực tiễn, gắn với điều kiện địa phương.

3. Kết quả và bàn luận

3.1. Hệ thống di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn

Bắc Sơn là huyện miền núi, phía Tây của tỉnh Lạng Sơn, thuộc cánh cung Bắc Sơn của vùng Đông Bắc Việt Nam. Huyện có 17 xã và 1 thị trấn, với 150 thôn, khối phố. Trên địa bàn Bắc Sơn, nhiều tộc người cùng sinh sống như người Tày, Nùng, Dao, Kinh, Mông,... trong đó, người Tày chiếm số đông.

Về tự nhiên, Bắc Sơn được thiên nhiên ưu đãi. Trên địa bàn huyện có nhiều phong cảnh đẹp, hệ thống hang động kì vĩ, các hồ nước và những cánh rừng bạt ngàn. Về lịch sử, Lạng Sơn nói chung, trong đó có vùng đất Bắc Sơn là một trong những cái nôi sinh sống của người Việt cổ. Những dấu tích khai quật khảo cổ ở Bắc Sơn cho thấy, nơi đây sớm có sự tụ cư của con người. Nền văn hóa Bắc Sơn với sự xuất hiện kĩ thuật mài lưỡi công cụ, với “dấu Bắc Sơn” và nghề làm gốm sơ khai đánh dấu bước phát triển mới của người Việt cổ sơ kỳ thời đại đá mới. Trong lịch sử đấu tranh giải phóng dân tộc, Bắc Sơn là chiến khu cách mạng nằm trong căn cứ địa Bắc Sơn - Võ Nhai. Nơi đây diễn ra và ghi dấu khởi nghĩa Bắc Sơn ngày 27/9/1940, cuộc khởi nghĩa vũ trang đầu tiên do Đảng lãnh đạo, tiếng súng báo hiệu thời kỳ cách mạng mới, làm tiền đề tiến tới Tổng khởi nghĩa tháng Tám năm 1945. Bắc Sơn cũng là nơi thành lập Đội

du kích Bắc Sơn (sau đổi tên thành Trung đội Cứu quốc quân I) - một trong những đội quân tiên thân của Quân đội nhân dân Việt Nam anh hùng. Với những đóng góp vào cuộc kháng chiến thần thánh của dân tộc, 11 xã trong huyện được công nhận là xã ATK (thời kỳ kháng chiến chống Pháp). Về văn hóa, vùng đất Bắc Sơn là nơi tiếp xúc, giao thoa văn hóa của các dân tộc hai miền xuôi ngược. Đặc điểm nổi bật về văn hóa của huyện Bắc Sơn là hội tụ và đan xen. Từ văn hóa vật chất đến văn hóa tinh thần đều có sự ảnh hưởng, tiếp biến giữa các dân tộc. Trên nền chủ đạo là văn hóa Tày, các dân tộc anh em sinh sống trên quê hương Bắc Sơn cùng nhau xây dựng cuộc sống giàu đẹp, văn minh. Trong sự giao thoa và thống nhất, đời sống văn hóa mỗi tộc người vẫn giữ những nét riêng, những phần bí ẩn, thiêng liêng, là hồn cốt nâng đỡ, bảo lưu giá trị bản sắc tộc người. Với giá trị tự nhiên, lịch sử, văn hóa đó, huyện Bắc Sơn có kho tàng di sản văn hóa phong phú và độc đáo.

Di sản văn hóa vật thể:

Huyện Bắc Sơn có 29 khu, điểm di tích; trong đó, xét theo loại hình, có 12 di tích lịch sử, 12 di tích kiến trúc nghệ thuật, 2 di tích khảo cổ và 3 di tích danh lam thắng cảnh. Các di tích lịch sử cách mạng chiếm số lượng lớn, tiêu biểu là khu di tích khởi nghĩa Bắc Sơn. Khu di tích khởi nghĩa Bắc Sơn có giá trị lịch sử tiêu biểu, giữ vai trò quan trọng trong hệ thống di tích lịch sử quân sự cách mạng nước ta. Nơi đây ghi dấu nhiều sự kiện có ý nghĩa đặc biệt như: Quá trình ra đời chi bộ Đảng đầu tiên ở Bắc Sơn (1930 - 1936); Phong trào đấu tranh đòi quyền dân sinh, dân chủ và sự thành lập Đảng bộ huyện Bắc Sơn (1936 - 1939); Khởi nghĩa Bắc Sơn (27/9/1940) mở đầu cao trào đấu tranh cách mạng; Sự thành lập khu căn cứ du kích Bắc Sơn (16/10/1940); Sự thành lập Mặt trận Việt Minh và xây dựng lực lượng chuẩn bị khởi nghĩa (1941 - 1945); Sự ra đời Đội Cứu quốc quân tại căn cứ địa Bắc Sơn - Võ Nhai (tháng 2/1941); Cao trào kháng Nhật cứu nước và khởi nghĩa giành chính quyền năm 1945. Đây là an toàn khu đảm nhiệm việc nuôi giấu, bảo vệ các cơ quan và các cán bộ cao cấp của Trung ương, Xứ ủy Bắc kỳ trong thời gian hoạt động cách mạng tại Bắc Sơn; nơi đặt trạm liên lạc giữa Trung ương với Xứ ủy Bắc kỳ, nơi cung cấp tài liệu huấn luyện cán bộ cách mạng của Đảng. Với 12 điểm di tích bao gồm: Di tích Bó Tát (Mỏ Tát), di tích đồi Nà Kheo, di tích đình Nông Lục, di tích đồn Mỏ Nhài, di tích Thâm Thông - Dập Dị, di tích Trường Vũ Lăng, di tích Sa Khao (Phia Khao), di tích Khuổi Nọi, di tích Lân Pán, di tích Lân Tây - Mỏ Pia, di tích hang Mỏ Rẹ và di tích Đèo Tam Canh, khu di tích được xếp hạng di tích cấp quốc gia năm 1992. Các tài liệu hiện vật liên quan đến khu di tích được bảo quản và trưng bày tại Nhà trưng bày truyền thống trường Vũ Lăng và Bảo tàng Bắc Sơn. Tổng số có 138 hiện vật (127 hiện vật gốc, 11 hiện vật phục chế).

Di sản văn hóa phi vật thể:

Văn hóa phi vật thể ở Bắc Sơn rất phong phú và đa dạng, về cơ bản có bốn loại hình chính: lễ hội truyền thống; nghề thủ công truyền thống; nghệ thuật trình diễn dân gian và tập quán xã hội - tín ngưỡng. Loại hình lễ hội truyền thống gồm lễ hội lịch sử kỷ niệm ngày Khởi nghĩa Bắc Sơn 27/9; lễ hội Nà Nhèm xã Trán Yên; lễ hội Lồng Tồng xã Quỳnh Sơn; lễ hội Lồng Tồng thôn Bản Cầm, xã Vạn Thủy; lễ hội Lồng Tồng thôn Yên Lăng, thị trấn Bắc Sơn. Loại hình nghề thủ công truyền thống gồm nghề làm ngói âm dương (xã Long Đồng), nghề làm hương (xã Chiêu Vũ, xã Vũ Lễ), nghề nhuộm chàm (khắp các xã trên địa bàn huyện). Loại hình nghệ thuật trình diễn dân gian có hát Then của người Tày, múa sư tử ở xã Vũ Lăng, hát lượn, hát ví,... Loại hình tập quán xã hội và tín ngưỡng có đám cưới và các tiết (tết) trong năm của người Tày, Nùng, Dao theo phong tục truyền thống.

3.2. Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn: Thực trạng và giải pháp

Xác định di sản văn hóa là nguồn tài nguyên quý giá đối với phát triển kinh tế - xã hội, những năm gần đây, Huyện ủy, Ủy ban nhân dân huyện Bắc Sơn đã chủ trương và chỉ đạo thực hiện nhiều giải pháp quan trọng để bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa. Cùng với đầu tư phát triển kinh tế, hằng năm, công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa được huyện Bắc Sơn chú trọng, đã tạo nên những chuyển biến tích cực.

3.2.1. Thực trạng công tác bảo tồn, tôn tạo di tích lịch sử văn hóa

Về công tác kiểm kê, xếp hạng di tích

Huyện Bắc Sơn đã hoàn thành công tác tổng kiểm kê di tích. Từ kết quả tổng kiểm kê, huyện xác định được số lượng di tích trên địa bàn, địa chỉ và hiện trạng của di tích. Di tích được phân loại theo các loại hình: di tích khảo cổ học, di tích lịch sử, di tích kiến trúc nghệ thuật, di tích danh lam thắng cảnh. Công tác phát hiện, khảo sát, nghiên cứu, bổ sung các di tích vào danh mục di tích được triển khai thực hiện hằng năm. Theo thống kê, tính đến năm 2022, huyện Bắc Sơn có 29 khu, điểm di tích. Với kết quả của công tác kiểm kê, xếp hạng, 01 khu di tích được xếp hạng cấp quốc gia đặc biệt (với 12 điểm di tích), 03 di tích cấp quốc gia, 12 điểm di tích xếp hạng cấp tỉnh và 13 điểm di tích được kiểm kê khoa học [7]. Trong đó, với giá trị đặc biệt tiêu biểu, di tích lịch sử khởi nghĩa Bắc Sơn được Thủ tướng Chính phủ xếp hạng là di tích quốc gia đặc biệt (tại Quyết định số 2499/QĐ-TTg ngày 22/12/2016). Các di tích đã kiểm kê khoa học, đang được tiến hành lập hồ sơ khoa học trình Bộ Văn hóa - Thể thao và Du lịch hoặc Ủy ban nhân dân tỉnh Lạng Sơn công nhận xếp hạng theo quy định của Luật Di sản văn hóa.

Về công tác tôn tạo, tu bổ chống xuống cấp di tích

Bên cạnh việc điều tra, lập hồ sơ đề nghị xếp hạng Di tích cấp quốc gia và Di tích cấp tỉnh, tạo cơ sở pháp lý cho việc bảo vệ và phát huy giá trị di tích, thì việc trùng tu, tôn tạo các di tích trên địa bàn được huyện Bắc Sơn quan tâm. Công tác tiếp nhận, quản lý, sử dụng các nguồn vốn của Trung ương và của tỉnh, nguồn vật tư và nguồn công đức của các tổ chức, cá nhân đóng góp tu bổ, tôn tạo và phát huy giá trị di tích được thực hiện tốt. Từ năm 2010 đến năm 2021, đã có 13 di tích được đầu tư trùng tu, tôn tạo. Các hoạt động trùng tu, tôn tạo bao gồm: khoanh vùng bảo vệ, cắm mốc giới, dựng bia tường niệm, bia ghi dấu sự kiện lịch sử, cắm biểu tượng, tượng đài chiến thắng để giới thiệu nội dung, ý nghĩa di tích với nhân dân. Một số di tích được quan tâm đầu tư tôn tạo như di tích Khuổi Nọi, di tích Đồn Mỏ Nhài, di tích Đình Nông Lục, đền Tam Canh...

Về công tác bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể

Thực hiện chủ trương của Huyện ủy, sự chỉ đạo của Ủy ban nhân dân huyện, công tác bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể ở Bắc Sơn được quan tâm và đạt được những kết quả tích cực. Hằng năm, ngành văn hóa huyện tiến hành điều tra, rà soát, kiểm kê di sản văn hóa phi vật thể trên địa bàn. Kết quả đạt được trong quá trình kiểm kê là cơ sở quan trọng giúp huyện Bắc Sơn nhận diện, xác định sức sống của từng di sản, làm tiền đề cho việc xây dựng cơ chế, giải pháp phục vụ công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di sản. Song song với công tác kiểm kê, dưới sự hướng dẫn về chuyên môn của Sở Văn hóa Thể thao và du lịch tỉnh Lạng Sơn, ngành văn hóa huyện Bắc Sơn tham gia nghiên cứu và xây dựng hồ sơ khoa học đối với di sản văn hóa phi vật thể tiêu biểu lễ hội Nả Nhèm (xã Trấn Yên), báo cáo Ủy ban nhân dân tỉnh, trình Bộ Văn hóa Thể thao và Du lịch xem xét đưa vào danh mục di sản văn hóa phi vật thể Quốc gia.

Công tác quản lý, tổ chức và phục dựng lễ hội dân gian truyền thống và nghệ thuật trình diễn dân gian được thực hiện tốt. Hoạt động lễ hội trên địa bàn huyện dần đi vào nề nếp, quy mô tổ chức phù hợp với điều kiện của địa phương, có ý nghĩa thiết thực trong giáo dục truyền thống lịch sử, phục vụ nhu cầu sinh hoạt văn hóa của nhân dân Bắc Sơn và du khách thập phương.

Hát Then, hát ví, hát lượn, múa trầu và các làn điệu dân ca, dân vũ (dân tộc Tày) và páo dung (dân tộc Dao) được tổ chức truyền dạy. Toàn huyện có trên 50 câu lạc bộ, đội văn nghệ được thành lập để lưu giữ, truyền dạy di sản. Huyện thành lập được 3 câu lạc bộ hát Then, hát ví thường xuyên hoạt động phục vụ khách du lịch ở 3 xã có điểm du lịch cộng đồng (Vũ Lăng, Bắc Quỳnh, Chiến Thắng). Trong những năm 2012 - 2020, toàn huyện mở được 11 lớp dạy hát Then ở 05 xã, 1 lớp truyền dạy múa sư tử tại xã Vũ Lăng [7]. Huyện có 4 nghệ sĩ ưu tú về hát Then, đàn tính. Các tập quán xã hội và tín ngưỡng trong cộng đồng các dân tộc Bắc Sơn được duy trì, tổ chức hằng năm theo phong tục, truyền thống.

3.2.2. Thực trạng công tác phát huy giá trị di sản văn hóa

Phát huy giá trị di sản văn hóa qua bảo tàng

Bảo tàng Khởi nghĩa Bắc Sơn nằm trong hệ thống bảo tàng cách mạng Việt Nam. Với 3 phần: “Bắc Sơn thời tiền sử”, “Cuộc khởi nghĩa Bắc Sơn” và “Bắc Sơn phát huy truyền thống cách mạng”, nội dung trưng bày của bảo tàng được trình bày khoa học với bố cục chặt chẽ, logic. Để đưa các giá trị di sản đến với công chúng, Bảo tàng luôn quan tâm đổi mới nội dung và hình thức trưng bày sinh động, hấp dẫn. Nội dung trưng bày gắn với công tác giáo dục, tổ chức cho các em học sinh, sinh viên tham quan, học tập. Bảo tàng đã trở thành một thiết chế văn hóa quan trọng của huyện Bắc Sơn, nơi nghiên cứu học tập và giáo dục truyền thống cho các tầng lớp nhân dân, đặc biệt là thế hệ trẻ.

Phát huy giá trị di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch

Với hệ thống di sản văn hóa phong phú, Bắc Sơn có tiềm năng phát triển du lịch. Với sự quan tâm chỉ đạo của Huyện ủy, Ủy ban nhân dân huyện, nhiều loại hình du lịch đã phát triển ở Bắc Sơn trên cơ sở khai thác giá trị di sản văn hóa. Trong đó, mục tiêu bao trùm là đưa Bắc Sơn trở thành một điểm đến “về nguồn” gắn với các di chỉ khảo cổ văn hóa Bắc Sơn, các di tích lịch sử khởi nghĩa Bắc Sơn. Huyện lựa chọn hướng phát triển du lịch cộng đồng, tăng cường đầu tư hoàn thiện và nhân rộng các mô hình phục vụ du khách.

Ngay từ năm 2010, huyện Bắc Sơn đã chỉ đạo vận động nhân dân xã Quỳnh Sơn xây dựng thí điểm Làng văn hóa du lịch cộng đồng. Khi đưa vào hoạt động, mô hình Làng văn hóa du lịch cộng đồng Quỳnh Sơn đã phát huy hiệu quả. Nhiều hộ gia đình trong xã đón khách theo mô hình nghỉ dưỡng homestay. Du khách được tham quan các di tích và trực tiếp trải nghiệm lối sống, sinh hoạt, ẩm thực trong những căn nhà sàn truyền thống của người Tày. Xã thành lập hai đội văn nghệ hát Then với 30 thành viên; khuyến khích người dân bảo tồn và phát triển nghề làm ngói âm dương và những món ăn truyền thống, khôi phục những điệu múa cổ phục vụ du khách trải nghiệm. Chính quyền và nhân dân trong xã chung tay mở đường, liên kết các địa điểm tham quan, tạo thuận lợi cho du khách. Nhờ đó, mỗi năm, Quỳnh Sơn thu hút hơn 7.000 lượt khách trong nước và quốc tế.

Để tiếp tục tạo điều kiện cho Bắc Sơn phát huy giá trị di sản văn hóa gắn với du lịch, năm 2017, tỉnh Lạng Sơn đã xây dựng đề án phát triển kinh tế - xã hội và bảo tồn, tôn tạo các di tích lịch sử cho 12 xã vùng ATK và vùng ATK huyện Bắc Sơn đến năm 2025 (sau sắp xếp các đơn vị hành chính cấp xã thì còn 11 xã). Theo đó, sẽ xây dựng các xã vùng ATK huyện Bắc Sơn thành một trung tâm du lịch lịch sử, văn hóa và du lịch sinh thái của Lạng Sơn và khu vực, xứng tầm là khu di tích lịch sử cấp quốc gia.

Xúc tiến quảng bá hình ảnh di sản văn hóa

Cùng với phát huy giá trị di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch, huyện Bắc Sơn đã từng bước xúc tiến quảng bá hình ảnh di sản văn hóa. Việc quảng bá hình ảnh di sản văn hóa được huyện Bắc Sơn thực hiện bằng nhiều hình thức, như: tuyên truyền, quảng bá trên website, phối hợp với báo Lạng Sơn, Đài Phát thanh Truyền hình tỉnh Lạng Sơn tuyên truyền quảng bá về các di sản văn hóa trên địa bàn. Trong những năm 2017 - 2021, các đơn vị liên quan của huyện đã phối hợp đăng tải gần 200 tin, bài, ảnh về các di sản văn hóa của huyện trên các phương tiện thông tin đại chúng, thực hiện trên 20 chương trình truyền hình phản ánh đời sống văn hóa, phong tục, tập quán trên của cư dân Bắc Sơn [7]. Huyện tổ chức cuộc thi ảnh “Khoảnh khắc Bắc Sơn” ghi lại những nét đặc sắc về phong cảnh thiên nhiên, sự phong phú, độc đáo về văn hóa; các sản phẩm, điểm đến du lịch hấp dẫn; hình ảnh về quê hương, con người Bắc Sơn năng động, thân thiện, mến khách,...; tổ chức các hoạt động trưng bày, giới thiệu sản phẩm văn hoá, du lịch huyện Bắc Sơn tại các sự kiện của tỉnh. Đặc biệt, tháng 7/2022, lần đầu tiên huyện Bắc Sơn tổ chức “Tuần Văn hóa - du lịch Bắc Sơn 2022” với chủ đề “Bắc Sơn - Xứ sở vàng, ngàn trải nghiệm”. Với nhiều hoạt động văn hóa, du lịch cộng đồng đặc sắc, “Tuần Văn hóa - du lịch Bắc Sơn 2022” góp phần quảng bá kho tàng di sản văn hóa, phát huy tiềm năng, lợi thế du lịch huyện Bắc Sơn. Du khách đến Bắc Sơn được trải nghiệm các hoạt động hấp dẫn như: Mùa lúa chiêm trên thung

lũng vàng Bắc Sơn (với phần thi gặt lúa bằng công cụ thô sơ, thi giã gạo, chèo bè tre và lên đình Nà Lay ngắm thung lũng vàng); Giao lưu dân ca, dân vũ, trình diễn trang phục dân tộc và lửa trại; trải nghiệm “Không gian văn hoá Bắc Sơn”, làm và thưởng thức bánh dày, bánh chưng đen, làm đàn tính, làm ngói, xem trình diễn “Lễ cấp sắc của người Dao Lù Gang”, biểu diễn hát then, hát ví, múa trầu, biểu diễn trò Sỹ - Nông - Công - Thương; Ngư - Tiều - Canh - Mục (kén rế, kén dâu) trong lễ hội Nà Nhèm; Cuộc thi “Người đẹp trình diễn trang phục dân tộc”;... và tham gia “Tuần văn hoá, du lịch Bắc Sơn” tại không gian phố đi bộ Kỳ Lừa, thành phố Lạng Sơn.

Thông qua xúc tiến quảng bá hình ảnh, di sản văn hóa ở Bắc Sơn bước đầu phát huy được tiềm năng, vị thế của mình. Di sản văn hóa vật thể và phi vật thể đều có đóng góp vào sự phát triển kinh tế - xã hội của huyện. Trường hợp khu di tích khởi nghĩa Bắc Sơn là một ví dụ. Giá trị lịch sử văn hóa các điểm di tích thuộc khu di tích quốc gia, đặc biệt là khởi nghĩa Bắc Sơn, trước đây chưa được khai thác, số lượng người biết đến khu di tích còn hạn chế, nguồn thu từ di tích hầu như không có. Từ khi được đầu tư bảo tồn, tôn tạo và đưa vào khai thác, nhất là sau khi Khu di tích được công nhận là di tích quốc gia đặc biệt, khu di tích đã được nhiều người biết đến và dần phát huy tiềm năng trong phát triển kinh tế - xã hội địa phương.

Bên cạnh những kết quả tích cực, công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn còn một số hạn chế, chưa khai thác triệt để tiềm năng, thế mạnh, giá trị di sản văn hóa phục vụ sự phát triển bền vững của huyện Bắc Sơn. Vấn đề sưu tầm, bảo tồn và phát huy di sản văn hóa phi vật thể đặt ra muộn. Ngân sách dành cho hoạt động tu bổ, tôn tạo di tích lịch sử văn hóa chưa đáp ứng được nhu cầu. Hệ thống điểm di tích chưa được đầu tư một cách đồng bộ, chưa tương xứng với giá trị di tích. Do tác động của tự nhiên và xã hội, nhiều điểm di tích xuống cấp. Công tác xúc tiến quảng bá hình ảnh di sản văn hóa chưa đạt hiệu quả cao. Trên địa bàn huyện còn 38 lễ hội đã và đang mai một theo thời gian, chưa được phục dựng [7].

3.2.3. Một số khuyến nghị giải pháp

Thứ nhất, mặc dù chưa phải là một địa phương có nền kinh tế phát triển năng động, nhanh và mạnh, nhưng Bắc Sơn vẫn cần phải giải quyết hài hòa mối quan hệ giữa bảo tồn di sản với phát triển kinh tế - xã hội. Bảo tồn di sản và phát triển kinh tế - xã hội tưởng như "xung đột" nhưng kỳ thực lại là một thể thống nhất, vì cả hai đều hướng tới mục tiêu chung là phát triển bền vững.

Thứ hai, đẩy mạnh xã hội hóa công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa. Muốn thực hiện xã hội hóa công tác bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa, cần chú trọng giáo dục, tuyên truyền đến các tầng lớp nhân dân. Thực hiện bảo tồn di sản phải gắn với cuộc sống của người dân, tránh làm ảnh hưởng đến cuộc sống của người dân; giải quyết hài hòa giữa quyền lợi của người dân và lợi ích của di sản. Khi di sản là nguồn tài nguyên mang lại lợi nhuận thì người dân (chủ sở hữu di sản) sẽ có ý thức, trách nhiệm trong việc bảo tồn di sản.

Thứ ba, đẩy mạnh các hoạt động văn hóa gắn với phát triển du lịch, đẩy mạnh quảng bá làm tăng thêm tính hấp dẫn của di sản nhằm thu hút nhiều hơn nữa khách tham quan, trải nghiệm. Huyện Bắc Sơn nói chung và Ban quản lý các khu di tích trên địa bàn huyện Bắc Sơn nói riêng cần đẩy mạnh công tác marketing, nghiên cứu thị trường; tổ chức các hoạt động văn hóa gắn với di sản, hướng tới mục tiêu phục vụ du lịch phát triển bền vững.

Thứ tư, để công tác bảo vệ, phát huy giá trị di sản văn hóa được hiệu quả cần tăng cường kiểm tra, xử lý kịp thời các vi phạm về di sản. Kiểm tra việc chấp hành pháp luật về di sản là hoạt động quản lý Nhà nước nhằm tăng cường và nâng cao hiệu quả bảo vệ và phát huy giá trị di sản. Quá trình thanh tra, kiểm tra của ngành chức năng sẽ phát huy hiệu quả cao hơn khi có sự vào cuộc, phối hợp của hệ thống chính trị địa phương và các tầng lớp nhân dân.

4. Kết luận

Di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn kết tinh nhiều giá trị (giá trị lịch sử, văn hóa và nghệ thuật). Đó là những dấu ấn lịch sử hào hùng và những sáng tạo đặc sắc, độc đáo của cộng đồng các dân tộc Bắc Sơn trong tiến trình lịch sử. Đảng bộ, chính quyền các cấp, trực tiếp là Huyện ủy, Ủy ban

nhân dân huyện Bắc Sơn đã có những chủ trương, chính sách đúng đắn trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa. Trong giai đoạn tiếp theo, bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở huyện Bắc Sơn rất cần sự quan tâm của các cấp, các ngành. Trong đó, vấn đề then chốt là tìm ra những chính sách liên kết đa ngành, có cơ chế đầu tư ưu đãi đối với các hoạt động liên quan đến di sản văn hóa của huyện, tiếp tục tạo ra và hoàn thiện cơ chế, chính sách hợp lý giữa văn hóa và kinh tế, giữa bảo tồn và phát triển, giữa truyền thống và hiện đại, giữa bản sắc dân tộc và hội nhập quốc tế. Đó là cơ sở quan trọng để huyện Bắc Sơn thực hiện tốt mục tiêu đến năm 2030: “Ngăn chặn tình trạng xuống cấp của hệ thống di tích lịch sử, văn hóa và danh lam thắng cảnh trên địa bàn, loại trừ các nguy cơ làm hư hại, mất mát, biến dạng di tích, đưa ra một chiến lược toàn diện bảo vệ lâu dài, bảo tồn và phát huy các giá trị đã được tích lũy qua các giai đoạn lịch sử ở các di tích trong mối quan hệ với cuộc sống đương đại, văn hóa, xã hội, kinh tế của địa phương, góp phần phục vụ công tác giáo dục tuyên truyền lịch sử cách mạng, phát triển kinh tế du lịch của địa phương” [7].

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1] T. A. Duong, “Protecting and promoting values of traditional festivals in our country today,” *Journal of Cultural Heritage*, vol. 2, no. 63, pp. 82-84, 2018.
- [2] V. D. Nguyen, “Researching, Promoting values of archaeological sites for the nearly-years,” *Journal of Cultural Heritage*, vol. 4, no. 65, pp. 32-37, 2018.
- [3] A. T. Hoang, “Management and exploitation values of cultural heritage: From a museum perspective,” *Journal of Cultural Heritage*, vol. 3, no. 68, pp. 90-95, 2019.
- [4] Q. H. Nguyen, “Promoting values of cultural heritage by soft power resource,” *Journal of Cultural Heritage*, vol. 3, no. 64, pp. 15-21, 2018.
- [5] T. T. Luu, “Protecting and promoting values of cultural heritage to server for the sustainable development,” *Journal of Cultural Heritage*, vol. 3, no. 64, pp. 7-14, 2018.
- [6] C. B. Nguyen and L. O. Pham, “Protecting and promoting intangible cultural heritage of ethnic minorities in the 4th industrial revolution,” *Journal of Cultural Heritage*, vol. 2, no. 67, pp. 12-16, 2019.
- [7] Bac Son district, *The Report no. 150/UBND-PVHTT on the current situation of culture, sports and tourism in the period 2010 – 2020 and development orientation for the period of 2021 - 2030, orientation to 2050 in Bac Son district*, March 19, 2021.